

YHDENVERTAIS- SEMPAA MATKAILUA GLOBAALIIN ETELÄÄN

OHJEISTO MATKAILJOILLE, MATKANJÄRJESTÄJILLE
JA MATKAILUSTA VIESTIVILLE

This project is funded by
the European Union

Tämä asiakirja on tuotettu Euroopan unionin **Frame! Voice! Report!**-rahoitustuella. Tämän asiakirjan sisällöstä vastaa Reilun matkailun yhdistys, eikä sen voida missään olosuhteissa katsoa heijastavan Euroopan unionin kantaa.

OHJEISTO ON OSA ”YHDENVERTAISEMPAA MATKAILUA GLOBAALIIN ETELÄÄN” (YMGE) -HANKETTA.

Tämän ohjeiston tuottamisen lisäksi hankkeessa järjestettiin tammikuussa 2019 työpajasarja matkailualan ammattilaisista ja vaikuttajista koostuvalle kohde-ryhmälle. Ohjeiston rinnalle hankkeessa tuotettiin myös blogitekstejä globaalin etelän matkailun eettisistä kysymyksistä. Blogitekstit ovat julkaistu verkkosivuillemme osoitteeseen www.reilumatkailu.fi ja niiden otsikot ovat listattuna tässä materiaalissa sivulla 9.

SISÄLLYS- LUETTELO

4 ..... MİKÄ ON REILUN MATKAILUN YHDISTYS? MITÄ ON KESTÄVÄ MATKAILU?

5 ..... OHJEISTON NÄKÖKULMANA ON YHDENVERTAISEMPI MATKAILU GLOBAALISSA ETELÄSSÄ

5 Mikä globaali etelä?

6 Tavoitteena on poistaa globaalia eriarvoisuutta vahvistamalla yhdenvertaisuutta

7 Miksi vain yhdenvertaisempaa eikä yhdenvertaista?

8 MIKSI OHJEISTO JA HANKE TEHTIIN?

9 OHJEISTO

10 - 11 A) ohjeistus yhdenvertaisempiin kohtaamisiin matkailijoille

12 - 13 B) ohjeistus yhdenvertaisempiin kumppanuuksiin matkanjärjestäjille

14 - 16 C) ohjeistus yhdenvertaisempaan matkailuviestintään

MIKÄ ON REILUN MATKAILUN YHDISTYS? MITÄ ON KESTÄVÄ MATKAILU?

Reilun matkailun yhdistys on vuonna 2003 perustettu suomalainen kansalaisjärjestö. Teemme monipuolista vaikuttamistyötä kestävän matkailun parissa tiedottamalla reilun matkailun periaatteista matkailijoille ja matkailualan toimijoille. Matkailijoiden valistamisen lisäksi, teemme yhteistyötä etenkin matkanjärjestäjien ja matkailualan oppilaitosten kanssa.

Olemme julkaisseet verkkosivuillemme Reilun matkailijan ohjeet, joiden tarkoituksena on toimia jokaisen **kestävästi ja reilusti** matkailemaan pyrkivän käsikirjana. Tutustu Reilun matkailijan ohjeisiin verkkosivuiltamme osoitteessa **www.reilumatkailu.fi**.

Kestävässä matkailussa on yksinkertaisimmillaan kyse siitä, että matkailun positiiviset vaikutukset maksimoidaan ja negatiiviset minimoidaan. Lähestymme kestävää matkailua yleisesti tunnustettujen kestävän kehityksen näkökulmien kautta.⁽¹⁾ **Tällöin matkailun kestävyys on kolme näkökantaa: ympäristöllinen, taloudellinen ja sosio-kulttuurinen.**

Erilaiset luonnonympäristöt ja -resurssit ovat matkailun vetonauloja monissa kohteissa, ja **ympäristöllisesti kestävässä matkailussa** ympäristöä pyritään hyödyntämään vahingoittamatta sitä. Parhaiten tämä tavoite toteutuu, kun matkailuun liittyvä veden- ja energiankulutus sekä jätteen tuottaminen minimoidaan, ja matkaan itseensä sisältyy jotain luonnonsuojelun tähtäävää toimintaa. Ympäristöllisesti kestävä matkailu pyrkii myös minimoimaan ilmastonmuutosta aiheuttavien kasvihuonekaasujen päästöt.

Taloudellisella kestävyydellä viitataan siihen, että matkailusta syntyvät taloudelliset hyödyt jakautuvat osallisten kesken tasaisesti. Tällöin esimerkiksi matkakohteen yhteisö hyötyy matkailuliiketoiminnasta taloudellisesti, ja matkailu työllistää kohteen paikallisväestöä.

Sosio-kulttuurisessa kestävydessä on kaksi periaatetta osittain päällekkäin menevää näkökantaa, jotka usein erotetaan myös omiksi kokonaisuuksikseen. **Sosiaalisesti kestävässä matkailussa** kaikkia matkailutoiminnan osallisia kohdellaan tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti ja käsitteellistä hyväksikäyttämistä pyritään ehkäisemään. Tällöin esimerkiksi kohteen paikallisyhteisö tulisi osallistaa matkailun harjoittamiseen paitsi liiketoiminnassa, niin myös päätöksenteossa ja suunnittelussa. **Kulttuurisesti kestävä matkailu** on sellaista, jossa kohdealueen kulttuuria pyritään olla vahingoittamatta millään tavalla. Matkailulla on suuri potentiaali esimerkiksi katoavan kulttuuriperinnön suojelemisessa, mutta on kuitenkin vaarana, että paikalliskulttuuria vääristetään tai jopa hyväksikäytetään matkailijoiden tarpeiden edessä.

(1) [Valtioneuvoston kanslia, www.kestavakehitys.fi](http://valtioneuvostonkanslia.fi): "Mitä on kestävä kehitys?" Sivustolla vierailtu 18.2.2019.

OHJEISTON NÄKÖKULMANA ON YHDENVERTAISempi MATKAILU GLOBAALISSA ETELÄSSÄ

Vaikka me suomalaiset olemme jo pitkään matkustaneet kaukokohteisiin ja itsellemme vieraisiin paikkoihin, olemme **globaalissa maailmassa** matkaavina maailmankansalaisina yhä isompien ja monimutkaisempien kysymysten äärellä: *Saako kaikkialle matkustaa? Miten matkailla tai järjestää matkoja hyväksikäyttämättä muita kulttuureja? Miten matkailla hyvällä*

omallatunnolla, kun matkailun kulisseissa loukataan ihmis-oikeuksia? Miten kohdata köyhyyttä sekä suhtautua monissa paikoissa läsnä olevaan eriarvoisuuteen matkustettaessa? Miten viestiä kohteista ja niiden ihmisistä kunnioittavasti? Mil-laisia valtasuhteita globaalissa matkailussa on läsnä, ja mikä merkitys niillä on? Osa näistä kysymyksistä eivät ole uusia, mutta moneen niistä tuntuu vastaus edelleen uupuvan. Silti kaikkien globaalin maailman eri matkailun toimijoiden olisi pystyttävä niihin jo vastaamaan.

MIKÄ GLOBAALI ETELÄ?

Globaalin etelän ja globaalin pohjoisen käsitteillä on pyritty korvaamaan perinteinen jako kehitys- ja teollisuusmaiden välillä⁽²⁾. Käsitteillä pyritään korostamaan sitä, ketkä ovat globaalissa maailmassa niin sanottuja häviäjiä ja ketkä voittajia. Maantieteellisten rajanvetojen sijaan tarkoituksena on huomioida etenkin vallan, etuoikeuksien ja muiden resurs-sien epätasainen jakautuminen ihmisten ja ihmisryhmien välillä.

Nämä termit ovat valikoituneet siksi, että pyrimme oh-jeistossa purkamaan juuri tätä epätasa-arvoista suhdetta maailman eri ihmisten välillä. Lisäksi ohjeistossa on läsnä ajatus siitä, että **kielellä** on aktiivinen rooli näiden eriarvois-ten asetelmien ylläpitämisessä. Esimerkiksi jo sanan ”kehitys” käyttäminen termien ”kehitysmää” ja ”kehittyvät maat” yhteydessä voidaan itsessään nähdä edustavan eriarvoista-vaan ja kapea-alaista näkemystä hyvinvoinnin syntymisestä. Tässä näkemyksessä korostuu se, kuinka valtioiden ja niiden kansojen tulisi kehittyä lineaarisesti perinteisten teollisuus-maiden tapaan. Tämä on nykypäivän valossa vähintäänkin suppean yksinkertaistava tapa nähdä maailma sekä sen valtiot ja niiden monet eri todellisuudet.

(2) [Esa Salminen, 15.10.2018: "Kehitysmaat, kehittyvät maat, kolmas maailma, globaali etelä – miten puhua maailman enemmistöistä?" Fingon uutiset](#). Sivulla vierailtu 18.2.2019.

TAVOITTEENA ON POISTAA GLOBAALIA ERIARVOISUUTTA VAHVISTAMALLA YHDENVERTAISUUTTA

Ohjeiston taustalla vaikuttavat **YK:n kestävä kehityksen tavoitteet** sekä erityisesti tavoite numero 10: Eriarvoi-suuden vähentäminen⁽³⁾. Matkailu onkin erityinen – ja jopa ristiriitainen – areena globaalin eriarvoisuuskysymyksen kä-sittelyyn. Samaan aikaan kun matkailun avulla voidaan tehdä paljon hyvää ja edistää ihmisten hyvinvointia, niin matkailu on monilla eriarvoisuuteen liittyvillä eettisillä kysymyksillä kyllästynyttä.

Matkailuun liittyviä keskeisiä haasteita ovat muun muas-sa sen kulisseihin kätkeytyvät ihmisoikeusloukkaukset, monien alalla työskentelevien huonot työolot sekä vallan ja resurssien epätasainen jakautuneisuus. Haasteet eivät ole yksinkertaisia, saatikka vain matkailijoiden tai matkailualan yksinään ratkaistavissa. Ongelmien ratkonta vaatii toimia myös kohteiden kansallisilta ja paikallisilta päättäjiltä.

Toisekseen, matkailu on itsessään jo hyvin eriarvoista sen suhteen, miten mahdollisuudet matkailun harjoittamiseen ovat globaalisti jakautuneet. Samalla kun osalle maailman väestöstä lentäminen on itsestäänselvyys, niin suurin osa ei ikinä ole ollut lentokoneessa. Vapaa liikkuvuus ei myöskään ole valmiiksi annettua kaikille maailman ihmisille: länsi-maisilla passeilla matkailee huomattavasti helpommin kuin mihin maailman enemmistöllä on mahdollisuus. Monet maat myös rajoittavat kansalaistensa liikkuvuutta.

Kolmanneksi, läsnä on myös kysymys ilmasto-oikeuden-mukaisuudesta. Ne jotka tällä hetkellä osallistuvat vähiten matkailun aiheuttamien päästöjen tuottamiseen, ovat yleensä myös niitä, jotka ilmastonmuutoksen seurauksista ensimmäisenä kärsivät.

Viimeisenä, globaalissa maailmassa matkustaminen konkretisoi sen, kuinka eriarvoisessa asemassa olemme toi-siimme nähden. Tämän ohjeistuksen tarkoituksena on antaa eväitä etenkin niihin tilanteisiin, joissa tämä eriarvoisuus on käsin kosketeltavaa, tai kun olemme kylässä vieraisa kulttuureissa ja yhteisöissä, emmekä ole varmoja siitä, mi-ten toimia ”oikein”. Jotta voimme ehkäistä eriarvoisuuden kasvamista näissä tilanteissa, olemme koostaneet ohjeiston **yhdenvertaisuuden** periaatteeseen tukeutuen.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että *”kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalai-suudesta, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaa-lisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja – perusoikeudet kuuluvat kaikille.”*⁽⁴⁾

Yhdenvertaisuuden periaate on globaalin etelän matkailun kannalta keskeinen siksi, että se korostaa **oikeudenmu-kaisuutta** sekä ajatusta kaikkien kansojen, ihmisryhmien ja kulttuurien yhdenvertaisesta **osallisuudesta**. Pyrimme siis viime kädessä korostamaan **ihmisten välistä saman-arvoisuutta** ja kannustamaan **ihmisarvoa kunnioittavaan** toimintaan globaalissa matkailussa.

(3) [Yhdistyneet kansakunnat, www.yk.fi: "Agenda2030 – kestävä kehityksen tavoitteet"](#) Sivulla vierailtu 18.2.2019.

(4) [Oikeusministeriö, www.yhdenvertaisuus.fi: "Mitä on yhdenvertai-suus?"](#) Sivulla vierailtu 18.2.2019.

MIKSI VAIN YHDENVERTAISEMPAA EIKÄ YHDENVERTAISTA?

Ohjeiston näkökulmana on globaalista pohjoisesta globaaliin etelään suuntautuva matkailu. Tällöin myös ohjeiston kohderyhmänä on ajateltu olevan globaali pohjoinen, joka edustaa ohjeiston kontekstissa "länsimaalaisuutta", sekä sen mukana tulevia tapoja toimia ja ajatella. Kohderyhmään kuuluvat siis kaikki suomalaiset matkailijat, Suomessa toimivat matkanjärjestäjät ja kaikki suomalaiset matkailusta viestivät.

Tiedostamme, että suomalaiset ja ylipäätään muut globaalin pohjoisen edustajat voitaisiin nähdä monipuolisemman käsityksen kautta. Tämä käsitys voisi korostaa esimerkiksi sitä, etteivät kaikki suomalaiset ole "valkoisia länsimaalaisia" tai edes globaalisti etuoikeutettuja.

Ymmärrämme myös, että ohjeistoon valittu näkökulma luo myös herkästi kuvitelman siitä, kuinka "me" globaalista pohjoisesta matkailemme "heidän" luokseen globaaliin etelään. Tämä puolestaan välittää vääristynyttä oletusta globaalin etelän ihmisistä passiivisina vastaanottajina – vailla aktiivista toimijuutta. Joudumme kuitenkin tahtomatta pitämään kiinni näistä käsitteistä, mikäli haluamme tehdä globaaleista etuoikeuksista ja valtasuhteista näkyvämpiä teemoja matkailussa.

Valittu näkökulma itsessään tuo ilmi sen, miten eriarvoisesti mahdollisuudet matkailuun ovat globaalissa maailmassa ylipäätään jakautuneet. Kaikkia kestävän kehityksen osa-alueita huomioivaa matkailua ajavana järjestönä meidän on myös kysyttävä: voiko globaali matkailu ikinä olla täysin yhdenvertaista ja kestäväää?

Joudumme siis nöyrytyään globaalin eriarvoisuuskysymyksen edessä ja myöntämään sen, että yhdenvertaisen matkailun saavuttaminen vaikuttaa tässä kontekstissa täysin

utopistiselta. Ohjeistossa puhutaan **yhdenvertaisemmasta** matkailusta juuri sen takia, että emme voi sanoa valitsemamme näkökulman puitteissa pyrkivämme täysin yhdenvertaiseen matkailuun.

Tiedostamme, että tarjoamamme ohjeisto on näkökulmansa puitteissa vain pintaraapaisu matkailun ja globaalin eriarvoisuuden väliseen suhteeseen. Näemme kuitenkin, että isossa kuvassa ohjeisto edistää ajatusta globaalista yhdenvertaisuudesta ja yhteenkuuluvuudesta. Uskomme, että edistämällä näitä kahta voimme pyrkiä myös puuttumaan monien muiden globaalien haasteiden taustalla vaikuttavaan eriarvoisuuteen.

Viimeisenä haluamme painottaa, että matkailu on aina tuonut paljon positiivista maailmaan: se on tehnyt meistä suvaitsevampia ja avartanut maailmankuviamme. Ohjeiston tarkoituksena on vahvistaa matkailun yhdenvertaistavaa voimaa entisestään.

MIKSI OHJEISTO JA HANKE TEHTIIN?

Sosio-kulttuurisesti kestävä matkailu globaalissa etelässä edellyttää uusien näkökulmien avaamista

Monesti kestävän matkailun edistämisessä koetaan haasteelliseksi se, että ympäristöllisiä, taloudellisia ja sosio-kulttuurisia näkökulmia on hankala sovittaa yhteen. Eri näkökannat ovat usein jopa ristiriidassa keskenään. Kun puhutaan matkailusta globaalissa maailmassa, niin yleisin esimerkki tästä ristiriidasta on lentomatkustamisen päästöt ja niiden suhde matkailun positiivisiin vaikutuksiin. Etenkin kaukomatkailu tuo tarvittavia tuloja ja taloudellista hyvinvointia monille maailman ihmisille, rakentaen samalla myös siltoja eri kulttuurien ja paikkojen välille. Samanaikaisesti läsnä on kuitenkin huoli ilmastonmuutoksen kiihtymisestä.

Vaikka eri kestävän matkailun näkökannat usein käyvätkin niin sanottua vaihtokauppaa keskenään, on vastuumme matkailijoina, matkailuyrityksinä, poliittisina päätöksentekijöinä ja kansalaisjärjestöinä huomioida kaikki nämä näkökannat omassa toiminnassamme. Tällöin jonkin tietyn kestävän matkailun näkökannan priorisoinnilla ei voida myöskään kompensoida sitä, jos jokin muu näkökanta on jäänyt huomiotta omassa toiminnassa.

Eri kestävyteen liittyvien näkökulmien lisäksi matkailuun liittyy aina myös eettisiä kysymyksiä. Etenkin sosio-kulttuurisen kestävyden edistämisessä on paljon sellaisia eettisiä haasteita, joita on vaikea ratkaista täydellisesti - varsinkaan taloudellisin keinoin. Esimerkiksi taloudellisesti kestävää on huolehtia siitä, että kohteen paikallisväestö saa osuutensa matkailutuloista. Samaan aikaan läsnä ovat kuitenkin kysy-

mykset kulttuureja hyväksikäyttävästä kaupallistamisesta ja siitä, kuinka todella toimittaisiin tasa-arvoisesti kaikkia osapuolia kunnioittaen. Nämä ovat juuri sellaisia kysymyksiä, joita ei voida pelkällä rahalla ratkaista.

Tämän vuoksi joudumme pohtimaan kestävä matkailua hieman erilaisesta näkökulmasta kuin mitä eri kestävän matkailun näkökannat pystyvät tarjoamaan. Tämä ohjeisto syntyi siis tarpeesta antaa matkailun toimijoille lisää tietoa etenkin useimmiten pintapuoliseksi jääneen sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden edistämisestä.

Tämäkään valinta ei ole täysin ristiriidaton, ja tiedostamme, että osa ohjeista huomioivat myös taloudellista kestävyttä. Koemme kuitenkin, että valitun näkökulman avulla voimme avata uudella tavalla monia monimutkaisena nähtyjä kysymyksiä.

Eri tarpeisiin vastataksemme, ohjeisto on jaettu kolmeen eri osaan. Ohjeiston tarkoituksena on tuoda lisäymmärrystä globaalin etelän matkailuun täydentäen aikaisemmin julkaistuja **Reilun matkailijan ohjeitamme**. Matkailijoiden lisäksi haluamme tarjota näkökulmia myös matkanjärjestäjille, joilla on suuri potentiaali yhdenvertaisuuden edistämisessä. Viimeisenä ohjeiston tarkoituksena on korostaa matkakohteista tapahtuvan viestinnän merkitystä. Viimeinen etenkin on näkökulma, joka on tavannut jäädä huomiotta matkailun ympärillä pyörivässä vastuullisuuskeskustelussa.

OHJEISTO YHDENVERTAISEMPAAN MATKAILUUN GLOBAALISSA ETELÄSSÄ

Ohjeisto on luotu aikaisemmillla sivulla avattua näkökulmaa palvelevaksi eli tarpeeseen tehdä globaalin etelän matkailusta yhdenvertaisempaa. Ohjeiston teossa on huomioitu myös tammikuussa 2019 ”Yhdenvertaisempaa matkailua globaaliin etelään” -hankkeen työpajoihin osallistuneiden näkemyksiä ja kehittämiä ratkaisuja. Eri kohderyhmät huomioidaksemme, ohjeisto koostuu kolmesta erillisestä ohjeistuksesta:

A

OHJEISTUS YHDENVERTAISEMPIIN KOHTAAMISIIN MATKAILIJOILLE

Ensimmäinen ohjeistus on suunnattu globaalissa etelässä matkaileville. Ohjeistus antaa ohjeita siihen, miten **kohtaamisista** kohteen paikallisten kanssa voi tehdä yhdenvertaisempia. Tämän ohjeistuksen ohella, kehotamme matkailijoita tutustumaan myös jo verkkosivuiltamme löytyviin **Reilun matkailijan ohjeisiin**.

B

OHJEISTUS YHDENVERTAISEMPIIN KUMPPANUUKSIIN MATKANJÄRJESTÄJILLE

Toinen ohjeistus on suunnattu globaaliin etelään matkoja järjestäville yrityksille ja muille tahoille. Ohjeistus neuvoo, miten paikallisten tahojen kanssa solmituista **kumppanuuksista** voi tehdä yhdenvertaisempia.

C

OHJEISTUS YHDENVERTAISEMPAAN MATKAILUVIESTINTÄÄN

Kolmas ohjeistus on suunnattu yleisesti niille, jotka viestivät matkailusta globaalissa etelässä. Kohderyhmänä ovat tällöin niin matkatoimistojen markkinointiosastot ja muut matkailussa vaikuttavat viestintäalan ammattilaiset kuin myös tavalliset matkailijat sosiaalisen median tileineen. Ohjeistus pyrkii tarjoamaan selkeät periaatteet siihen, **miten viestiä kohteesta ja sen paikallisista oikeudenmukaisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen**.

BLOGITEKSTIT

Ohjeiston tukena toimivat Reilun matkailun yhdistyksen [verkkosivuille julkaistut blogitekstit](#), joihin kehoitamme lukijaa perehtymään ohjeiston ohella.

Matkailu osallisena ilmastonmuutokseen – voisiko yksi ratkaisu löytyä yhdenvertaisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämisestä?

Globaalissa maailmassa matkaava etsii autenttisia kokemuksia ja kohtaamisia – mutta kenelle hyöty tästä jää?

Voiko matkailulla vaikuttaa globaaliin köyhyysongelmaan?

Hyväntekeväisyys ja auttaminen matkalla: olemmeko valkoisia pelastajia?

Millaisia eriarvoistavia stereotyyppioita matkailu osaltaan ylläpitää, ja voiko niitä välttää?

Onko matkailussa aitoa ja autenttista kulttuuria, ja mitä eettisiä kysymyksiä liittyy sen kaupallistamiseen?

Matkanjärjestäminen globaalissa etelässä – onko yhdenvertainen yhteistyö paikallisten kanssa mahdollista?

Millaisia eettisiä kysymyksiä liittyy matkavalokuvaukseen?

A

OHJEISTUS YHDENVERTAISempiin KOHTAAMISIIN MATKAILIJOILLE

PEREHDY KOHTEESEEN ENNEN MATKAA

- Perehdy kohteen historiaan ja kulttuuriin sekä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ennen matkaa.
- On hyvä myös opetella kohdemaan kielen perusfraasit. Tiedosta myös, että joissakin maissa puhutaan useampia kieliä ja, että eri kieliä puhuvat ihmiset saattavat olla yhteiskunnallisesti eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden.
- Syvennä ymmärrystäsi ja monipuolista ennen matkaa muodostamiasi ennakkokäsityksiä kohteesta myös matkan aikana.

PYRI HAASTAMAAN KÄSITYS PAIKALLISTEN PYTEETTÖMÄSTÄ VIERAANVARAISUUDESTA...

- Vaikka joskus matkoilla saattaa törmätä niin sanottuun "aitoon vieraanvaraisuuteen", niin tiedosta, että paikallisten vieraanvaraisuus ei ole itsestään selvää.
- Varmista aina ennakkoon oletko esimerkiksi tervetullut jonkun kotiin.

...JA MAKSA PALVELUISTA KÄYPÄ HINTA

- Pyri näkemään vastaanottavat paikalliset palveluita tarjoavina yrittäjinä, joille matkailu on elinkeino.
- Tiedosta, että minimibudjetilla tai ilmaiseksi reissaaminen harvoin hyödyttää paikallisväestöä saati ehkäisee köyhyyttä.
- Vaikka tinkiminen on osa monien kulttuurien tapaa käydä kauppaa, niin tiedosta, että silläkin on rajansa. Tinkiä voi, mutta hienovaraisesti ja kunnioittavasti.

NÄE ITSESI VASTUULLISENA MATKAILIJANA, JOLLA ON KEINOJA VAIKUTTAA

- Muista, että meillä kaikilla on vastuu yhdenvertaisemman matkailun edistämisessä.
- Tiedosta, että hyvällä omallatunnolla matkustaminen ei ole aina yksinkertaista, ja että se edellyttää arvovalintojen tekemistä.
- Muista, että osoittamasi kysyntä vastuullisia vaihtoehtoja kohtaan lisää matkanjärjestäjien kiinnostusta kehittää palveluitaan ja tuotteitaan yhdenvertaisuuskysymyksiä huomioiviksi.

OLE TIEDOSTAVA JA HIENOVARAINEN OMAN MAHDOLLISEN VALTA-ASEMASI SUHTEEN

- Tiedosta, että sinun tapasi toimia ei ole aina se oikea, ja vältä asettamasta itseäsi ylempiarvoiseen asemaan paikallisiin nähden.
- Vältä korostamasta tarpeettomia kahtiajakoja oman kulttuurisi ja paikallisen kulttuurin välillä.
(Katso lisäohjeita tähän osiosta C) Ohjeistus yhdenvertaiseen matkailuviestintään, s. 14)

MUISTA OLLA KRIITTINEN HYVÄNTEKEVÄISYYTTÄKIN TEHDESSÄSI

- Tiedosta, että vapaaehtoismatkailu tai muu hyväntekeväisyys ei ole automaattisesti eettistä: hyväntekeväisyydestä on muodostunut paikoitellen jopa arveluttavaa bisnestä.
- Motiivit vapaaehtoismatkailuun kannattaa punnita: voitko todella olla avuksi vai oletko edistämässä vain omaa etuasi? Vapaaehtoistyössä puutteellisesta osaamisesta saattaa olla joskus enemmän haittaa kuin hyötyä.
- Vapaaehtoismatkan pituudellakin on väliä: esimerkiksi lastenkodissa on suositeltavaa työskennellä vähintään puoli vuotta, mielellään vuosi.
- Kohdista tukesi jonkin järjestön pitkäjänteiseen ja rakenteelliseen työhön, sen sijaan että esimerkiksi tukisit yksittäistä lastenkotia tai lasta.

KUNNIOITA KULTTUUREJA JA ANNA NIILLE TUNNUSTUSTA NIILTÄ LAINATESSASI

- Tiedosta, että eri matkakohteissa ja kulttuureissa voi olla kolonialistiset siirtomaahistoriat, joiden suhteen tulee olla sensitiivinen.
- Kulttuuristen matkamuistojen ja erilaisten kulttuuristen performanssien kohdalla perehdy huolella kulttuuriin, joka on kyseessä.
- Kulttuurisia elementtejä kuten vaatteita ja esineitä lainatessasi sekä kulttuurisista performansseista viestiessäsi, anna tunnustus kulttuurin edustajille.

KUNNIOITA IHMISARVOA IHMISIÄ KOHDATESSASI JA MATKOISTA VIESTIESSÄSI

- Pyri kohtaamaan paikalliset ilman ennakkoluuloja ja -oletuksia. On hyvä esimerkiksi tiedostaa, että matkailun markkinoima "aito ja autenttinen" ei ole koskaan koko tarina, vaan useimmiten kohdetta ja sen ihmisiä yksipuolisesti kuvaava mielikuva.
- Kiinnitä huomiota siihen, ettei kohteesta tapahtuva viestintä ole eriarvoistavaa ja haitallisia stereotyyppioita vahvistavaa
(Katso lisäohjeita tähän osiosta C) Ohjeistus yhdenvertaiseen matkailuviestintään, s. 14)

...SEKÄ VALOKUVATESSASI

- Tiedosta, että kuvaamiseen liittyvät normit saattavat vaihdella eri kulttuureiden välillä.
- Valokuvatessasi ihmisiä, tulee lähtökohtaisesti aina kysyä lupa sekä kuvaamiseen että kuvan julkaisemiseen. Kysy myös, että haluaako kuvattava esiintyä omalla nimellään.
- Varmista, että valokuvattavalla on myös täysi ymmärrys siitä, mihin kuvaa käytetään. Anna kuvattavalle tieto siitä paikasta, missä kuvan julkaiset.
- Lapsien kohdalla lupaa tulee kysyä lapsen vanhemmilta tai muilta lapsen seurassa olevilta aikuisilta. Muista myös kunnioittaa lapsen itsensä oikeutta tulla kuulluksi.

UDELLEENARVIOI TOIMINTAASI JA JAA TIETOA HYVISTÄ YHDENVERTAISUUTTA EDISTÄVISTÄ KÄYTÄNNÖISTÄ

- Tiedosta, että virheitä ei voi välttyä. Yhdenvertaiseen matkailuun pyrkivä uudelleenarvioi toimintaansa jatkuvasti sekä oppii tekemistään virheistä.
- Jaa tietoa positiivisista ja ihmisarvoa kunnioittavista käytännöistä eteenpäin.

B OHJEISTUS YHDENVERTAISempiin KUMPPANUUKSIIN MATKANJÄRJESTÄJILLE

Ohjeistuksen* teossa on hyödynnetty Binaudin (2019) Sri Lankan kontekstissa syntyneitä Pro gradu -tutkielman tuloksia⁽⁵⁾. Tutkimassa tarkasteltiin länsimaisten ja globaalien etelän matkailuyrittäjien välistä yhteistyötä. Myös tammikuussa 2019 ”Yhdenvertaisempaa matkailua globaaliin etelään” -hankkeen työpajoihin osallistuneiden matkanjärjestäjien näkemyksiä on huomioitu.

PEREHDY SIIHEN KONTEKSTIIN, JOSSA TOIMIT JA JOHON TOIMINTASI VAIKUTTAA

- Yhteistyökumppaniin ja paikalliseen kulttuuriin tutustumiseen tulee resursoida aikaa ja voimavaroja. Kohdemaassa kannattaa käydä paikan päällä tutustumassa kumppanin tarjoamiin palveluihin sekä paikallisten tapaan toimia.
- Huomioi, että kohteen osalliset, joihin matkanjärjestäminen vaikuttaa suoraan ja epäsuoraan, ovat usein iso joukko erilaisia paikallisia.
- Selvitä millaisia mahdollisia epätasa-arvoisia valta-asetelmia kohteessa on eri ihmisryhmien välillä. Pyri toiminnassasi ehkäisemään niiden aiheuttamia epäsuotuisia vaikutuksia ihmisiin.

VARMISTA, ETTÄ PAIKALLISET HYÖTYVÄT TALOUDELLISESTI

- Muista, että matkailulla voidaan ehkäistä köyhyyttä kohdentamalla tulot niitä eniten tarvitseville. Pyri maksimoimaan kohteeseen jättämäsi positiivinen vaikutus tukemalla paikallisyhteisöjä sekä työllistämällä kohteessa paikallisia.
- Tiedosta, että hintojen kilpailuttamisella on rajansa. Mitä vähemmän hankitusta palvelusta maksetaan, sitä vähemmän palveluntarjoaja voi maksaa työntekijöilleen palkkaa.

* Matkanjärjestäjien ohjeistus on tarkoituksella tehty yleisluontoiseksi, sillä haluamme suunnata sen mahdollisimman suurelle joukolle matkanjärjestäjiä. Tiedostamme, että kaikki ohjeistuksen periaatteet eivät ole sovellettavissa aina ja kaikkien toimijoiden kohdalla. Tämän matkanjärjestäjille suunnatun ohjeistuksen lisäksi kehotamme lukijaa perehtymään myös yhdenvertaisemman matkailun (A) sekä yhdenvertaisemman matkailuviestinnän ohjeistukseen (C). Mikäli lisäkysymyksiä tai muita tarpeita ohjeistuksen tiimoilta nousee, Reilun matkailun yhdistys tekee mielellään myös yhteistyötä yhdenvertaisemman matkanjärjestämiseen liittyen. Yhdistykselle saa myös jakaa vinkkejä hyväksi todetuista käytännöistä yhdenvertaisemman matkailun edistämiseksi.

(5) Binaud, Salia. (2019). In search for Responsible Partnerships: Postcolonial analysis of tourism development in Sri Lanka. University of Lapland, Rovaniemi. Julkaistaan myöhemmin keväällä 2019.

NÄE ITSESI VASTUULLISENA TOIMIJANA, JOKA VOI VAIKUTTA

- Tiedosta, että vastuu matkailuun kytköksissä olevan eriarvoisuuden ehkäisemisestä sekä ihmisoikeuksien toteuttamisesta kuuluu meille kaikille.
- Edellytä paikallisia yhteistyökumppaneitasi toimimaan yhdenvertaisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen. Ole kiinnostunut paikallisen yhteistyökumppanin sertifiointien sisällöistä ja osoita arvostusta, jos paikallinen kumppani on nähnyt vaivaa sertifiointiin eteen.
- Pyri olemaan kiinnostunut myös alihankkijoista ja edellytä sopimusjuridikkassa heiltä samoja asioita kuin yhteistyökumppaneiltasi.
- Varmista, että kohteessa työllistetyt matkaoppaat ovat perillä yhdenvertaisen matkailun periaatteista. Tarvittaessa kouluta heitä asiasta.
- Kerro myös palveluitasi ostaville matkailijoille siitä, miten kohteessa toimitaan yhdenvertaisuutta edistäen. Kannusta myös toimimaan näin.
- Muista, että myös matkailijat maksavat vastuullisille palveluntarjoajille mielellään.

TIEDOSTA MAHDOLLISET VALTA-ASETELMAT

- On hyvä tiedostaa, että tapamme toimia ei ole ainoa ja oikea. Vältä asettamasta itseäsi ylempiarvoiseen asemaan kumppaniisi nähden

- Tiedosta, että länsimaalainen työskentelytapa sekä tiukat vaatimukset, ohjeistukset ja aikataulut voivat tehdä toiminnasta hankalaa kumppaneille.
- Yhteistyökumppanin ohjeistamisen sijaan pyri tekemään tasavertaista yhteistyötä, jossa myös kumppanilla on mahdollisuus vaikuttaa asioihin.

SITOUU YHTEISTYÖKUMPPANIIN

- Huomioi, että sesongittain uusittavat sopimukset luovat epävarmuutta ja hankaloittavat toimintaedellytyksiä.
- Kumppanille tulisi antaa aikaa oppia virheistään, ja mahdollisia haasteita voi pyrkiä ratkaisemaan yhdessä.
- Anna kumppanille myös vastuuta toimia itse oikeudenmukaisesti. Jo se, että tiukkoja sertifiointeja ei aina vaadita, koetaan monesti luottamuksenosoituksena.

KUNNIOITA IHMISARVOA MATKOJA JÄRJESTÄESSÄSI JA NIITÄ MARKKINOIDESSASI.

- Pyri kaikessa toiminnassasi olemaan loukkaamatta ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa.
- Kohtaa kumppanisi ilman ennakkoluuloja ja -oletuksia heidän tavoistaan toimia.
- Pyri toiminnassa aina empatiaan kaikkien osallisten kohdalla. Empatian harjoittamiseen löytyy runsaasti eri työkaluja internetistä.
- Kiinnitä erityisesti huomiota siihen, ettei kohteesta tapahtuva viestintä ja markkinointi ole eriarvoistavaa

ja haitallisia stereotyyppioita vahvistavaa.

(Katso lisäohjeita osiosta C) Ohjeistus yhdenvertaisempaan matkailuviestintään, s. 14)

TOIMI HIENOTUNTEISESTI KUN KAUPALLISTAT KULTTUURIA

- Mikäli palvelusi sisältävät kulttuurimatkoja tai -performansseja, varmista, että kulttuurien edustajat ovat osallistettu kulttuuri kaupallistamiseen. Huomioi heidän näkemyksensä asiassa.
- Tiedosta, että eri matkakohteilla ja niiden eri kulttuureilla ja ihmisryhmillä on usein myös kolonialistinen siirtomaahistoria, jonka suhteen tulee olla sensitiivinen. Vältä kaikenlaista kulttuurista hyväksikäyttöä, jossa hyöty ei palaudu kulttuurin edustajille.

UDELLEENARVIOI TOIMINTAASI JA JAA TIETOA HYVISTÄ YHDENVERTAISUUTTA EDISTÄVISTÄ KÄYTÄNNÖISTÄ

- Tiedosta, että virheitä ei voi välttyä. Yhdenvertaisuutta edistävä matkanjärjestäjä uudelleenarvioi jatkuvasti toimintaansa ja myöntää virheensä oppien niistä.
- Erilaiset vastuullisen matkailun tapahtumat ja järjestöjen tarjoamat koulutukset ja tilaisuudet ovat hyviä paikkoja oman toiminnan vertaisarviointiin.
- Tietoa ihmisarvoa kunnioittavista ja yhdenvertaisuutta edistävästä matkanjärjestäjäpuolen käytännöistä ja tavoista kannattaa jakaa eteenpäin.

OHJEISTUS YHDENVERTAISEMPAAN MATKAILUVIESTINTÄÄN

Mielikuvat kohteista eivät synny pelkästään omilla matkoilla, vaan matkailuun liittyvät mielikuvat perustuvat paljolti eri tahojen luomille **kuvitelmile** siitä, mitä nämä paikat ovat. Siksi matkailussa sosiaalisella medialla ja muilla matkailumedioilla on erittäin keskeinen asema. Tämän vuoksi eettisestä matkailusta ei voida puhua ilman, että kiinnitetään huomiota myös matkailuviestinnän eettisyyteen. Ohjeistuksen teossa on hyödynnetty Radi-Aidin⁽⁶⁾, Dóchasin⁽⁷⁾ ja a Service Civil Internationalin eli SCI:n⁽⁸⁾ materiaaleja.

LUOMME KIELEN JA KUVIEN AVULLA YLEISTYKSIÄ MAAILMASTA JA SEN IHMISSISTÄ

Todellisuus on harvoin yksinkertainen, vaikka haluaisimme sen sellaisena nähdä. Tapaamme lokeroida kielen ja kuvien avulla todellisuutta helpommin ymmärrettäviksi yleistyksiksi. Tässä ei itsessään ole mitään pahaa, mutta ongelmaksi se muodostuu silloin, jos näissä yleistyksissä toistuvat samat ihmisiä ja paikkoja erottelevat kahtiajaot ja stereotyypit.

Globaalin pohjoisen ja globaalin etelän välisen eriarvoisuuskysymyksen valossa tämänkaltaisten viestinnällisten keinojen avulla ylläpidetty kahtiajako harvemmin edistää yhdenvertaisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Pikemminkin vaarana on, että viestintä vahvistaa eriarvoisuutta sekä loukkaa osallisten ihmisarvoa ja oikeutta tulla esitetyksi muun kuin yksinkertaisen tarinan kautta.

Alla on lueteltuna tyypillisimpiä ajatusmalleja, joilla me monesti tapaamme ylläpitää näitä globaalin etelän ja globaalin pohjoisen välisiä kahtiajakoja⁽⁸⁾. Haluamme painottaa, että niitä ei ole tässä esitelty näiden kahtiajakojen vahvistamiseksi, vaan havainnollistavana esimerkkinä. Yhdenvertaisuutta edistävän matkailuviestinnän tulisi ennen kaikkea pyrkiä purkamaan näitä kahtiajakoja.

kehittynyt ↔ alikehittynyt
rationaalinen ↔ tunteellinen
järjestys ↔ kaaos
aikuinen ↔ lapsi
rikas ↔ köyhä
kaupunki ↔ maaseutu
teknologinen ↔ luonnollinen

terve ↔ sairas
moderni ↔ perinteinen
sivilisoitunut ↔ villi / autenttinen
valkoinen ↔ musta
ylivoimainen ↔ alempiarvoinen
Pohjoinen ↔ Etelä

(6) [Radi-Aid: "How To Communicate The World". A Social media guide for volunteers and travelers.](#) Sivulla vierailtu 18.2.2019.

(7) [Dóchas, 2014: The illustrative guide. The Dóchas Code of Conduct on Images and Messages.](#)

(8) [Service Civil International \(SCI\), 2018: "Picturing the Global South - The Power Behind Good Intentions". A toolkit for critical volunteering organisations and Global Education practitioners. Version 3.](#)

TIEDOSTA VASTUUSI MATKAILUSTA VIESTIJÄNÄ

- Muista, että niin yksittäiset matkailijat ja matkabloggaajat kuin matkailualan vaikuttajat, matkatoimistot ja matkakohteen markkinointiorganisaatiot ovat vastuussa siitä, millaisia kuvitelmia he paikoista ja niiden ihmisistä luovat ja ylläpitävät.

KUNNIOITA IHMISTEN ARVOKKUUTTA JA YKSITYISYYTTÄ VIESTIESSÄ

- Muista, että edes hyvät tarkoitusperät, kuten hyväntekeväisyys, auttaminen tai tietoisuuden lisäämiseen pyrkiminen eivät oikeuta välinpitämättömyyteen paikallisten ihmisarvon edessä.
- Vältä kuvaamasta ja esittämästä paikallisia haavoittuvissa ja epäkunnioittavissa tilanteissa, kuten sairaaloissa tai töissä.
- Vältä käyttämästä tunnistettavissa olevien henkilöiden kuvia, kun viestit kurjuudesta tai köyhyydestä.

KIINNITÄ HUOMIOTA SIIHEN, MITEN KEHYSTÄT VIESTISI

- Tiedosta, että omat tarkoitusperät vaikuttavat siihen, miten kokemuksesi kehystät. Seikkailunhalu, vapaaehtoistyön tekeminen tai aitojen kokemusten metsästäminen saattavat toimia kohteita yksipuolisesti kehystävinä tarkoitusperinä.
- Kun julkaiset, huomioi ketkä ovat kuvissa tai tarinoissa keskeisessä roolissa. Vältä esimerkiksi esittämästä paikallisia passiivisessa roolissa itseesi verrattuna.
- Mikäli olet tekemisissä hyväntekeväisyyden kanssa, pyri auttamisen sijaan puhumaan yhteistyöstä. On hyvä tiedostaa, että myös "auttaminen" voi toimia vaarallisena "valkoista ylemmyyttä" korostavana kertomuksena.

VARMISTA, ETTÄ VIESTISI VASTAA TODELLISUUTTA JA ON MONIPUOLINEN

- Vältä kertomasta sitä yksipuolista tarinaa, joka on todennäköisesti kerrottu jo useaan otteeseen.
- Vältä esimerkiksi esittämästä kohteen paikallisia "eksoottisempina" kuin mitä he todella ovat. Esimerkiksi alkuperäiskansojen edustajat kuvataan usein vain perinneasuissaan – vaikka harva niitä oikeasti arjessaan käyttäisi. Mikäli julkaiset kuvia perinneasuista, taustoita missä tilanteessa kuva on otettu ja milloin asuja käytetään.
- Vältä todellisuutta vääristävää romantisointia. Esimerkiksi vieraanvaraisuuden romantisointiin liittyy yksipuolinen käsitys siitä, että paikalliset ovat aina valmiina vastaanottamaan.
- Tarjoa yleisölle monipuolisia ja uudenlaisia näkemyksiä matkakohteesta. Muista, että matkaillessa meillä on ainutlaatuinen tilaisuus päästä käsiksi tämänkaltaiseen tietoon.

TIEDOSTA, ETTÄ VIESTIN MERKITYS RIIPPUU KONTEKSTISTA, JOSSA SE ESITETÄÄN

- Mieti, miten viestisi otettaisiin vastaan eri asiayhteyksissä ja eri kulttuureissa.
- Vaikka paikallisista ottamat kuvasi olisivat mestariteoksia, niin muista, että matkakohteen kontekstista irrallisina ne saattavat olla eriarvoistavia. Esimerkiksi kuva tummaihoisten lasten kanssa vapaaehtoistyömatkalta tulee kotimaasi kontekstissa herkästi vahvistaneeksi virheellistä käsitystä siitä, että kaikki tummaihoiset ovat passiivisia, avun tarpeessa olevia ihmisiä.

PYRI ASETTUMAAN SEN HENKILÖN ASEMAAN, KENESTÄ VIESTIT

- Muista, että voit aina kysyä itseltäsi, miltä tuntuisi, jos sinut esitettäisiin vastaavanlaisesti?
- Tiedosta kuitenkin, että joskus oma etuoikeutettu asema voi estää näkemästä asioita täysin toisen näkökulmasta.
- Anna ääni sille kenestä viestit
- Tiedosta, että paras tapa olla esittämättä paikallisia ahtaan kertomuksen kautta, on antaa heidän itse kertoa omat tarinansa.
- Kun valokuvaa, kysy lupa ja osallista kuvattavat siihen mitä jaat. Varmista, että he ymmärtävät tulevaisuuden osaksi matkakertomusta tai matkailumarkkinointia.
- Pyri kuvateksteihin kirjoittamaan nimet paikoista ja ihmisistä.

PUUTU EPÄKOHTIIN, MIKÄLI SELLAISIIN TÖRMÄÄT

- Muista, että virheistä voi aina oppia. Mikäli huomaat, että olet itse viestinyt epäoikeudenmukaisesti tai epäkunnioittavasti, käy muokkaamassa viestiäsi sekä myönnä tehneesi virhearvion.
- Mikäli koet, että joku muu viestii ihmisarvoa loukaten ja epäoikeudenmukaisesti, huomauta asiasta ja ohjeista heitä toimimaan yhdenvertaisemmin. Voit myös kannustaa heitä perehtymään esimerkiksi tähän ohjeistukseen.

WWW.REILUMATKAILU.FI

This project is funded by
the European Union

